

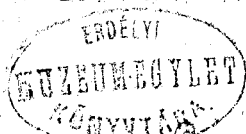
Nemzeti Társalkodó.

October' 20-dik napján 1852.

Viszanézés a' Historia némely clas-
sicus történeteire, és embereire.

Nem könnyű elhatározni: valyon a' nagy történetek szülik é a' nagy embereket, vagy ezek hozzák elé amazokat? Annyi igaz hogy a' Historiában a' nagy embereket mindenütt nagy történetek között találjuk; mondhatnók, hogy ezek a' gondviselés nevelő intézete alatt, szülik, segítik és emelik egymást. Historiai tapasztaláson épült igazság: hogy a' kit a' természet nagyra nem szült, abból a' legkedvezőbbben jött történetek is nagyot soha sem formálhattak: ellenben a' nagy elrendeltetésű, a' figyelmet is alig érdemlő történeteket óriási nagyságra emelte, azokat egész generatiok' boldogításokra segítette; vagy pedig egészen új, környülményeket teremtven elő, általak erejét megdicsőítette.

Az emberiség közönséges sorsára határozó befolyással bíró történetek és emberek, oly ritkán állanak elé, hogy nálok nélkül, sokszor egész emberinyom hal ki, és egész század foly-le.

Augustus, Nagy Károly, V. Károly, Washington és Napoleon felett, az emberiség sorsáért nevezetesebb változásoknak kevés praesidensei lehettek. Hogy mindenik közülök a' nagyság mértékét mennyiben ütötte-ki, bizonyíthatják azon történetek, melyeket, részszerint ők hoztak elé, részszerint mint eléjötteket használtak.

A' valóban nagy lelkek tulajdona, intézeteiket az emberiség' boldogítására úgy fundálni-meg; hogy azok velek együtt sírba ne szálljanak. A' genie, nemcsak a' jelenvalót, hanem a' jövendőt is bé tudja intézeteibe foglalni, innen van azoknak állandóságok. A' ki csak a' maga idejének lelkébe foly-bé, nem több mint közönséges ember; ellenben ki a' jelenben a' jövendőt is; mint-ha az már békövetkezett volna; úgy tudja használni, az a' nagy nevet megérdemli.

A' római hajdon virágzott köztársaság' alkotmányját; a' belső villongások, az elsőségre törekedők' egymás ellen mesterségesen szőtt incselkedései annyira megrongálták volt, hogy már közel állott az összeomláshoz. Ekkor eléáll az emberi gyengeségeket használni jóltudó Augustus, 's a' kétséges kimenetelű körülményeket, vagy inkább azokkal a' polgárokat úgy tudja gyepelőzni, hogy általok Császárnak választatja magát. A' már szinte elmerült köztársaságból, egy hatalmas, sok ideig virágzó birodalom lesz. Augustus alatt consolidálódott hát a' római monarchia. Ki tudta vinni a' nagyra termett

ember, hogy a' római hatalmat és nagy nevet, a' régi tudomány' és cultura egész dicsőségével, abban a' formában adta által következőjnek, melyet azoknak ő adott. Így dolgozik a' genie sok századokba beható következással, így szakadna-még nála nélkül egy nemzetnek és státusnak polgári létele, így borúlna örökös homályba dicsősége, mikor általa az még tartós életet, teljes virágzást és emelkedést nyerhet.

Nagy Károly tette-le az európai státusok systemájának első szegletkövét, az izolált részeket ő próbálta öszveolvasztani. — Alatta kezdődött Európában a' státusok rendje, mely idővel széles kiterjedésű, de ugyanazon egy törőskön nyugvó ágazatokra osztott. A' tudatlanság hosszas éjszakájának vastag setétségét az ő tudományos intézeteiből kisúgárázott világosság kezdette megszággatni, 's noha következői nem követték híven, mint más úgy e' tekintetben is nagy nyomdokait, az ohajtott nappalnak, ha sokáig tartó reggeli szürkület után is, az ő szerencsés kezdete nyomán bé kellett következni. Ezen fontos tekintetekért lehet őtet a' historia classicus emberének nevezni; 's mint olyannak emlékezetét is tisztelni.

Az említetteknel fontosabb, szélesebb kiterjedésű és meszszébb ható változások esének az V Károly idejére. A' puskapor és nyomtatás feltalálása; az Amerika felfedezése és a' Reformatio új pályát nyitottak fel

az emberi szorgalom és törekedés előtt. Az eddig fészkekben veszteglett gondolatok, és ideák szárnyakra kerültek. A' mesterségek és kereskedés erősebb lábba állottak, és nagyobb divatba jöttek. Az emberiség mind természeti, mind erkölcsi kifejlődését, eszközölt ezen szerencsés változások számíthatatlan győzedelmeiről, már sok talantumos férfiak a' magok elfárasztásáig írtak. Nem szükség hát, az annyiszor jól elmondottakat ismételni: csak az: Amerika felfedezése' következéseire vessünk egy futó tekintetet. Különös erővel folyt bé ez a' történet a' polgári szabadság' józanabb ideájának kibontakozására. A' kereskedésnek köszönhető eleitől fogva minden státus a' szabadabb, és emberibb igazgatások formájának, a' tökéletességhez közelebb jutott vagy attól meszszebbre maradt módját. A' portékákért meszsziire utazott kereskedők polgári esmereteiket is gazdagították. Az idegen helyeken látott és tapasztalt akármiféle jók nevelték benne hazájokba térve a' jobbitásra való törekedés lelkét. Az emberiség szabad státusának históriája nem egyéb, az egymással kereskedést folytatott nemzetek' történeteinek előadásánál. Amérikával az emberiség' számára, nem csak physical, hanem polgári és erkölcsi értelemben is újvilág fedeződött fel.

Az V. Károly bírodalma melyben a' napsoha sem ment-le, kezdete volt egy új lelki ország szerkeztetésének; mint az ó bírodalma az ó és új világot, úgy kötözte-össze ez a' lelki ország is az emberiség' amaz ó álla-

potját melyben az ember rabszolga volt, azon újjal hol ő szabad teremtsé lett. Ritkán volt polgári világ' ábrázatja, nagyobb hánykódásban mint ekkor. A' világosság és se-tétség' fiai minden erejeket feloldozva tusa-kodtak a' reformatio következtében, egymás-sal. A' vallás és politika oly hatalmas erő-vel csaptak össze, hogy mind kettőnek al-kotmánya, fundamentomáig megrendült. Az ekkori idő-méhéből a' szabadulásnak csak nem minden eszközei elé vóltak állitva, csak genie ember nem volt, ki azokat bátor lé-lekkel tudta volna a' cél felé segíteni. Min-den ki az akkori idő lelkével eléggé esme-retes, megvallja hogy azokból a' történetek-ből, erősebb kezek közt, nagyobb és boldo-gitóbb következtések fejlődhetek volna ki. A' szerencsés hajókázásra a' kedvező szél ma-gára nem elégséges, bölcs kormányozóra és egymást jólmegértő hajóslegényekre is van szükség, kik még az ellenkező szellelis, a' célfelé tudjanak haladni. V. Károly össze-mérvén magát ideje' óriási történeteivel, gyen-geségének érzésével eltelve leszállt a' theá-trumról. A' szárnyra került új gondolatok' és ideák' suhogását szűk lelke ki nem állhat-ván, elég erőt mutatott abban: hogy a' fé-nyes thronust egy klastrommal képes volt felcserélni. A' mi erőnk nemcsak akkor di-csőiti meg magát mikor az akadályok közt előre haladunk; hanem még akkor is midőn magunkat oda tudjuk visszavonni a' hová tartozunk.

Az Amerika és két Indiák felfedezése azon időnek méhében fogantatott, mely minden világ-részeket egymással öszvefoglalni, és minden embereket öszvetestvéresíteni törekedett. Az ezen epocha után következett idő, nem lehetett más, mint az emberiség előhaladása a' cultura pályáján, és a' baliteleteknek a' tudományok systemájában való öszverontása.

Washington természeti atya lesz az ő idegen tutorság alatt vesződő hazájának. Megesmérteti azt önnön erejével, 's felbuzditja az idegen járom széttörésére; kivezeti a' státus virágját a' harczmezejére; 's szenté teszi minden előtt azt a' fogadást, hogy vagy a' viadalmezőn marad, vagy a' szabadságot kivívva tér familiája kebelébe. Az igaz ügyet a' nemes elszántság és hátrálni nemtudó bátorság győzedelémel koronáza-meg. — Megesvén a' szabadulás, több buzgó hazafiak köz munkásságokkal, egy olyan polgári alkotmány szerkeztetéséről gondoskodott, mely a' szabadság gyarapodásának, a' belső és külső jóllétel virágzásának minden eszközeit magába foglalja. Távol voltak ők attól a' hitvány gondolattól, hogy egy olyan constitutiót alapítsanak-meg, mely többé a' javítást el ne fogadja; sőt ellenkezőleg úgy kívánták azt alkotni, hogy a' lehetőségig az ő idejek minden javait magában foglalja, de alkalmas lehessen, a' jövő pallérozottabb századok minden javait is befogadni. Ennek következésében az ő constitutiojok ma is szünte-

len tökéletesedik. Senki sem lehet ott kétségkivül abban, a' szerencsétlen hiedelemben, mintha az egy időhöz szabott jó minden időre illenék. Tudni kell ott mindennek: hogy minden időnek magának kell gondoskodni szükségéről, helyheztetéséhez képest. Gyermekkori köntösét, meglett idejében, hihető ott senki sem viseli, 's ha nem tetszik eleji által épített háza, nem tartja szentség törésnek, azon vagy változtatni, vagy helyébe egészen újat építeni. —

V. Károly és Nápoleon! amannak és ennek ideje! Melyik nagyobb? Amott a' revolutio, itt annak császári Praesidense volt nagyobb. Az V. Károly idejét nevezetesített változásokat okozott történetek fontosok; mert az egész emberiség sorsára határozó befolyásuak önnön magokban: itt pedig maga az ember volt ilyen. Mennyi változások nem történtek az utolsó idejéig, háromszáz esztendőök lefolyása alatt, a' politikai világ ábrázatján! A' dolgok mostani állása és kibontakozása, oly természetes következése az V. Károly idejének, hogy egy akkori geniális főnek csak nem lehetetlen vala ezt előre el nem látni. Azonban az az idő az emberiség sorsa nagy változásainak szinte csak csiráját látta, midőn az utóbbi kor már gyümölcsseit is kostolta.

A' föld minden részeire kiterjedett kereskedés által, a' mostani ember az egész világot, azaz az élet minden commoditásait melyeket az képes megadni, házába viszi-bé

's megfordítva a' közönségesen elterjedt új-
 ságlevelek és folyó irások szárnyain; a' ma-
 ga házából gondolatait, esmereteit és hasz-
 nosabb intézeteit túlrepíti a' föld minden
 tengerein és éghajlatain. Az akkor még kü-
 lönözést szerető vallásbeli szabadság, most a'
 maga méltóságában kezd eléállani. A' tudom-
 mányok, melyek akkor csak száraz betükön
 rágódtak, ma a' lelki élet tápláló eszközeivé
 váltak. Az a' szegényfal, mely az embert az
 embertől, némely a' valóságos érdemmel csak
 távolról sem atyafiságos praerogatívák nyomán
 elválasztotta, sok helyeken már egészen
 összeontatott, 's kezd szinte mindenütt
 ingadozni. Az ember közelit az emberhez.
 Európa, mely elébb a' világ több részeinek
 csak természeti productumait vadászta, ma
 már egyszersmind lelki atyafiságot is keres.
 Egyik embernek és statusnak a' másikkal való
 szabadabb surlódása electrizálja mind kettő-
 nek lelki tehetségeit, 's szüli azt a' jóltévő
 meleget és világosságot, mely gazdagítja és
 termékenyíti az erkölcsi élet mezejét is. —

Veress György.

É r t e k e z é s

*A világ közönséges történetei tanulásának
 legfőbb czéljáról.*

(végzet)

Az elpuhult Persákat az állhatatos, sem
 Luxust, sem bujaságot nem esmérő Macedo-
 niak hódoltatták-meg. A' Sándor halála után,

feloszlott birodalmában széljel szort, és a' Luxus minden ingerlő kényeivel a' kereskedés által megesmérkedett tudományok újabb pusztulással fenyegették a' föld büszke lakosait. Azonban egy esmeretlen és a' maga vadságának első pólájából először még csak akkor fejlődni kezdett nemzet, az előbbeni századok tapasztalásain épült bölcs törvények által vezéreltetve, hadi vitézsége, characterének energiája és erkölcsi jósága által magát nevezetessé kezdette tenni, és az akkor esmérletes föld kerekségén (a' melynek már akkor elpuhult, és elmecsevészett birtokosai a' hasznos esméretek további kimívelésére egészen alkalmatlanná lettek) magát kiöntötte: a' hová csak elhatott győzedelmes fegyvere a' hasznos tudományokat és esmérteket mindenünnen felszedte, és magához haza vitte. Ezen új nemzet földjéhez, természeti hajlandóságához alkalmaztatott új törvény tudomány a' több tudományok seregéhez járult. A' csinosabb ízlés szép mesterségei ennek a' jó törvények által igazgattatott nemzetnek characterébe különféle haszonnal munkálódtak. Az az előtt a' világon nagygyá lett nemzetek inkább az érzékenységeknek, és az azokat tárgyazó tudományok kimívelésének eszközei által formálták a' magok charactereket, ellenben a' szabad Rómában míg azt az Ásia mérge meg nem vesztegette, az értelemnek, okosságának és az azt tárgyazó tudományoknak kimívelése lett nevezetessé. Az azelőtti századokban a' metszés,

festés, építési, költés (poësis), musika, a hajókázás által nagyra emelkedett kereskedés, a luxus és gazdagság által kísértetvén, az ő nagy tehetségek által azt a nagy ellenkezést és viaskodást, a mely az érzékenységek s a józan ész között van ezen különféle formákban tették láthatóvá; ebben a nemzetben ellenben a tiszta okosság és élesebb értelem az erkölcsiség képzetét elébb fejtették ki és nagyobb világosságra hozták, a polgári, nemzeti, és közönséges törvények eléállottanak. Csak ugyan ez a nagy nemzet is az Antiochus meghódoltatásával bévévén az Ásia mérgét a maga falai közzé, nem csak a maga végromlásához hanyat homlok sietett; hanem az általa meghódoltatott esmérteesebb nemzeteket is magával együtt ragadta a méjségbe; de a maga pusztulásával megint új nemzeteknek életet adott.

Hátra volt még egy nagy, az emberi nemet megmentő, a tudományokat az erkölcsiséggel egyesítő történet, egy azok közül a mit az isteni gondviselés az emberi nemzetnek adhatott, a legnagyobb jó. Egy megvettett, és az akkori pallérozott világ előtt útálságban lévő nemzetnek közepette támadott egy férjfiú, ki a maga minden munkálkodásaiban a megszemélyesedett erkölcsiség volt, az Isten követjének sőt tulajdon képen való fíjának nevezé magát, tanítványi is annak tartották, az emberi nemzetnek pedig igaz barátja volt a ki az annak előtte elmúlt századoknak a titkok boritékjával eltakart,

és csak kevés bölcsek előtt esméretes erkölcsi tudományát egy közönséges vallás formájába egybe szedte, 's azokhoz — még most a' halandók előtt megfoghatatlan titkokat is ragasztott, és magát egy olyan személynek mondotta lenni a' ki a' legidveségesebb tudományt tulajdon a' magosságbeli Istennek thronusától hozta le a' földre, és olyan tudományt hirdetett, a' mely által a' mennybeliek a' földiekkel, a' múlandó élet a' halhatatlansággal, az Isten az emberrel egyesítesse nek. Isteni, mennyei, és az embernek szívébe még csak bé sem férhető megfoghatatlan jutalmat ígért a' virtus barátinak, a' bűnnek szolgájit pedig szörnyü és véghetetlen kínokkal fenyegette. Egy addig elé egészen esméretlen szent borzadás fogta-el az erkölcsi veszedelem örvénye szélén álló embernek minden tetemeit, a' mennyekbe való törekedés közönséges ösztöne leve a' Keresztyének, a' bűn megnémúlt, az indulatok elhallgattak, a' bálványok öszve omlottak, és úgy látszott, mintha a' tudományokkal egybeszővetkezett erkölcsiség csak egyedül kezdene uralkodni, és így a' tudományok állandósága nem csak újra bátorságba helyeztetett; de sőt az Istennek, erkölcsi szabadságnak, és a' jövődöbéli csalhatatlan halhatatlanságnak szüntelen való szemlélése által véghetetlenül kiterjedett; előlmenvén a' nagy mester, a' ki egyedül volt minden előtte élt tanítók közzül az, ki a' mit tanított, példájával is teljesítette, bátor, elszánt, és ször-

nyü kínos halálával megerősítette, 's minek utánna más halandók példájára leszállott volna a' koporsóba, újra elevenen megjelent, 's a' tőle felállítatott új társaságnak utolsó rendszabásokat adván, több százakból álló nézőknek szemek láttára a' felhőkbe felemelkedett.

A' Kerésztény vallás sok véres ütközéseknek erős kiállása után, a' már megvénült és roskadni kezdett római birodalom vallásává lett, 's bár ha Gnosticusok, és Platonikusok szörszál hasogató balgatagságai miatt sokat vesztett is eredeti tisztaságából, csak ugyan ő volt az a' hatalmas eszköz, a' mely a' római birodalmat zápor gyanánt elborító barbarusokat megszelidítette, előbb ugyan Kerésztényekké, 's azután polgárokká formálta, és az Anyaszentegyháznak nagy hajója mentette meg őket a' süjjedezéstől a' maga kebelében.

De már ideje volt hogy az éppen semmire kellővé lett római Colossus-is leomoljon, és az ő omladékán új nemzetek álljanak-fel, a' kiknek a' nemzetek vándorlása idejétől fogva a' mi időnkig folyó történetei a' felvett igasságot, melyet eddig mútogatni igyekeztem elég nyilván bizonyítják.

Zejkfalvi Zejk Lajos.

Nemes Zaránd Vármegyében lévő
 Al-Váztai meleg feredőkről
 tapasztalásból merített Híradás a'
 szenvedő emberiség számára.

Alább írt; midőn 1852-ben Aprilis hó-
 napjában; előbb valamely 'sibbasztó tompa
 fájdalokat, utóbb élesebb szenvedéseket ér-
 ztettem, mind két lábaimban; életem 48-dik-
 esztendejében: midőn ezek annyira neved-
 tek, hogy mind az orvosi sok haszontalan
 fáradság, patikai költséges gyógy-szerek mel-
 lett is, ágyba estem, az honnan más segít-
 sége nélkül, fel sem is kelhettem. Nevelte
 ezen szenvedésemet az is: hogy az Orvosok
 köszvénynek állítottván betegségemet; melyben
 a' bal lábam a' csiklojában lévő inaim által,
 megmerevedvén, meghorgadt. Ezen való re-
 mülésemben, némü-némü vigasztalásaimra;
 előkértem az „Orvos mint Házi Barát“ nevű
 azon 1829-ben Pesten Doctor Frank Lajos
 Fridrik után — Horváth Jó'sef Főorvos úr
 által fordított könyvemet, és abból a' 126-ik
 lapon; szomorúan olvastam-ki azt: *hogy az
 ilyen merevedtségről, és láb sántitásról
 (mint az enyim is hálá Istennek csak volt)
 azt írja, hogy többire gyógyíthatatlan.* Mind
 azonáltal tudván, hogy az orvosi tudomány
 is nem a' rendíthetetlen tudományok közé
 tartozik, még a' mái században is, nem fe-
 lettébb sokat törődtem ezen *kihírtelt és ki-
 nyomtatott erősítésen,* hanem kimelegedvén
 az idő, a' Nemes Zaránd-Vármegyében fek-

vő Al-Vátzai meleg ferdőre vittem magamat; hová oly elgyengült testtel érkeztem, láb köszvényes- (podagra) és kéz köszvény chirágrával, 30-k Junii, hogy mások vetek-le ülésemből. De a' mely köszvény, láb merevedtség, a' 2-dik hétre elmúlt, a' meg horgadva volt bal-láb megnyúlt; és azzal már mankóval segítve, az itten özvegy Gróf Bethlen Jó'sefné Csillag kereszties kegyes Dáma ő Exlja által plántáltatott jó izú allékon és ánglus kertben járhattam, a' 3-dik hétben jobban, a' 4-ik hétben mégjobban, annyira, hogy az 5-dik hétben a' *mankót elvettem*, a' nélkül jártam. Karjaim is kinyúltak Istennek hálá, a' 6-ik hétben el hagytam, kigyogyultan a' ferdőt, annyira hogy Dévai nemes házamhoz és birtokomhoz jövet September elején, fél napi távolságra eső mezei gazdasági foglalatosságokra kün lévő szolgáló emberimhez, kimehettem gyalog, és úgy is jöttem vissza, minden szenvedés nélkül, sőt oly erőre kaptam, hogy többet magam sem kívánhatok. —

Ezen hírdetést tulajdon magam, a' szerénti tapasztalásomból a' mint rajtam történtek, — írák, és (mert még sok másakon eshető) a' szenvedő emberiség számára, hogy a' kinek ilyen szenvedései lesznek, valamint én, úgy ezek is használhassák ezen ferdőket.

Lugosy János

Tek. Ns Hunyad-vármegyei Pauperum
Advocatus és Táblabíró.

Az Alvátzai Feredő Tulajdonságai.

A' F. K. Fő-Kormányshék rendelkezésére az Alvátzai feredővíznek T. Bélteky 'Sigmond Doctor úr által való megvizsgálása után Zaránd Vármegyében úgy találtatott, hogy ezen víznek az itt következő létrészei vannak:

Egy 16 unctziás fontban ebből a' vízből vannak:

1-o Elillantó részek $\approx$ 14.11/100.

2-o Allandók vagy tüzet tartók.

a) 2.15/20. grán kén savanyú mész.

b) 5.19/100. só savanyú natron.

c) 3.3/10. só savanyú magnésia.

Ezen víz melege $\approx$ 25 — 25.1/2 fog (gradus) Reaumur meleg-hideg-mérője szerint; színe igen világos és egészen színtelen; szaga igen erősen kénes, (büdösköves); íze lágy és émejgős. Gyógyító ereje: Főképpen felbontólag dolgozik az, 's egyszersmind kőhajtólag, nedveket vékonyítólag, izzadság és vizelet hajtólag.

A' betegség formáji, melyek ellen magát ez az ásványi víz ekkorig sokféle példák által előkelőleg hasznosnak bizonyította, ezek: Mindenféle görcs, tagok megkeményedése (Contractura), belek bédugulása (szorulás) kivált a' májé, lépé és a' fodorhájé, 's nagyobb része a' megrögzött nyavalyáknak, p. o. köszvény, rheumatismus, minden járovány bőrkihányások, a' mélanchofia, hypochondria, hysteria, minden úgy nevezett

hideg dagاناتok, és mindenféle megkeményedés.

Ezen ferdővíznek más, külső országi ásvány forrásokhoz hasonlítása tekintetéből, a' Bécs mellett fekvő Bädenihez, és a' Landeckerhez Burkus Silésiában, és a' szomszéd Magyarországbán a' Mécádiához lehet ezt leginkább hasonlítani. — 1852-dik esztendőben 25-ik Julii Alvácán kiíratta kihirdetés végett.

Lugosy János

Hites ügyész és Táblabíró.

A' máj időnek egy dicséretes vonása.

Ma tizenkilencz protestans Missiok dolgoznak a' földkerekségén, a' K. vallás tiszta igazságainak terjesztésére. Ezeknek segítségekre számos filialis missiok vannak rendelve. Mintegy hétszáz missionariusok vannak kiküldve a' föld mind az öt részeire és szigeteire, ezen munka eszközlésére. Különösen segítettik ezen szép czél, a' 140 nyelvekre által fordított Biblia által. Francia, Angoly, Németországokban, Helvétziában és Amérikában mindössze már tíz olyan tanítói intézetek vannak, melyekben missionariusok készíttetnek.

V.